

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการพิจารณาคดี: บทวิเคราะห์
เปรียบเทียบศาลยุติธรรมในประเทศไทย สิงคโปร์ และจีน
The Role of Information Technology in Judicial Proceedings:
A Comparative Analysis of the Courts of Justice in Thailand,
Singapore, and China

วันที่รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2569

ฉันทพส รุ่งเรือง ^{1*}

วันที่แก้ไขบทความ: 10 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ: 17 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมภายใต้บริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (digital disruption) และพลวัตทางสังคมในปัจจุบัน โดยศึกษาเปรียบเทียบศาลยุติธรรมของประเทศไทย สิงคโปร์ และจีน ผลการศึกษาพบว่าศาลยุติธรรมไทยได้ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่ง ได้แก่ e-filing, e-notice, การประชุมทางจอภาพ และการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับศาลสิงคโปร์และศาลจีน ซึ่งมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในระบบงานศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลยุติธรรมไทยเพื่อให้สามารถยกระดับมาตรฐานการให้บริการและเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจะส่งผลดีในด้านการประหยัดเวลา ลดค่าใช้จ่าย และส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม แต่ยังคงพบข้อจำกัดที่ท้าทายเช่นเดียวกันทั้งสามประเทศ กล่าวคือ ข้อจำกัดด้านความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลทั้งการขาดแคลนอุปกรณ์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต และทักษะการใช้งาน รวมไปถึงความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ ศาลยุติธรรม กระบวนการพิจารณาคดี

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
e-mail: streetforball@gmail.com

The Role of Information Technology in Judicial Proceedings: A Comparative Analysis of the Courts of Justice in Thailand, Singapore, and China

Received: May 15, 2026

Revised: June 10, 2026

Accepted: June 17, 2026

Chantalot Rungruang ^{1*}

Abstract

This academic article aimed to examine the role of information technology implemented in judicial proceedings within the context of rapid changes driven by digital disruption and current social dynamics, through a comparative study of the Courts of Justice in Thailand, Singapore, and China. The findings revealed that the Court of Justice of Thailand promoted the integration of information technology across all stages of civil proceedings, including e-filing systems, electronic notification (e-notice), video conferencing, and electronic signatures, to facilitate more convenient and expeditious access to justice for the public. These initiatives aligned with the practices of the courts in Singapore and China, which effectively implemented information technology systems in their judicial operations. The operational frameworks of these two countries served as models for developing the information technology systems of the Thai Judiciary to elevate service standards and enhance the efficiency of public access to justice. However, while the implementation of information technology yielded positive impacts in terms of saving time, reducing costs, and promoting equitable access to the judicial system, all three countries continued to face similar challenging limitations. Specifically, these involved the constraints of the digital divide-encompassing shortages of electronic devices, inadequate internet connectivity, and a lack of digital literacy-as well as risks associated with cybersecurity.

Keywords: information technology, court of justice, judicial proceedings

¹ Doctoral student, Program in Justice Administration, Faculty of Law, Thammasat University

* Corresponding author, e-mail: streetforball@gmail.com

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันด้วยเทคโนโลยี (digital disruption) ศาลยุติธรรมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ความเป็น “ศาลดิจิทัล” หรือ “Digital Court” และจะพัฒนาไปสู่ความเป็นศาลอัจฉริยะ หรือ “Smart Court” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนให้เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด โดยศาลยุติธรรมได้มีนโยบายในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการให้บริการประชาชน ดังจะเห็นได้จากนโยบายประธานศาลฎีกา พ.ศ. 2568-2569 (สำนักประธานศาลฎีกา, 2568) ซึ่งในปัจจุบันการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณานั้นมุ่งเน้นในคดีทางแพ่งเป็นหลัก บทความนี้จึงได้มุ่งวิเคราะห์ในประเด็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ รวมถึงประโยชน์และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบศาลยุติธรรมไทยกับสิงคโปร์และจีน ทั้งนี้เนื่องจากระบบศาลของประเทศไทยประกอบด้วยศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลทหาร ซึ่งบทความนี้ได้มุ่งเน้นเฉพาะศาลยุติธรรมไทยเท่านั้น ส่วนระบบศาลของประเทศไทยสิงคโปร์และประเทศจีนไม่ได้แบ่งอำนาจการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยศาลของทั้งสองประเทศดังกล่าวมีอำนาจพิจารณาคดีทุกประเภท ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง และคดีอื่น ๆ ในบทความนี้จึงขอใช้คำว่าศาลสิงคโปร์และศาลจีน การนำศาลสิงคโปร์มาใช้ในการเปรียบเทียบเนื่องจากประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศในด้านความน่าเชื่อถือของระบบงานศาลที่มีประสิทธิภาพสูง และได้นำศาลจีนมาใช้ในการเปรียบเทียบเนื่องจากประเทศจีนซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศต้นแบบที่มีการปฏิรูประบบงานศาลสมัยใหม่ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีนับเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (access to justice) ของประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ทั้งนี้หลักการให้รัฐจัดระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งให้ประชาชนได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายไม่สูงเกินควร ซึ่งการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงความยุติธรรมนี้เป็นพันธกิจหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เป้าหมายที่ 16 โดยต้องจำกัดอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะปัญหาด้านเวลา สถานที่ และสภาพทางกายภาพที่ขัดขวางการเข้าถึงความยุติธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ช่วยลดอุปสรรคดังกล่าวและช่วยให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการทางศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พันธุ์ทิพย์ นวานุช และพวงผกา มุ่งดี, 2567 หน้า 140)

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทย

การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดในยุคดิจิทัลส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก และส่งผลให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงศาลยุติธรรมที่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ใน

กระบวนการพิจารณาทางคดีแพ่ง (สรเสรีญ เดชสีหอนานนท์, 2568, หน้า 27) โดยในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาคดีได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ดังต่อไปนี้

กระบวนการยื่นฟ้องขอตั้งต้นคดีผ่านระบบรับส่งอิเล็กทรอนิกส์ (e-filing) ซึ่งคู่ความสามารถยื่นคำฟ้อง คำร้องและเอกสารทางคดีด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายตลอด 24 ชั่วโมง (สรเสรีญ เดชสีหอนานนท์, 2568, หน้า 18) นอกจากนี้ ยังมีการใช้ระบบการส่งเอกสารและประกาศนัดไต่สวนอิเล็กทรอนิกส์ (e-notice) แทนการประกาศทางหนังสือพิมพ์และใช้ในการแจ้งนัดหมายและส่งเอกสารของศาลผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์

กระบวนการพิจารณาคดี การสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐาน การวินิจฉัยคดี รวมไปถึงกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ศาลยุติธรรมได้นำระบบการประชุมผ่านจอภาพ (vdo conference) มาใช้ เช่น Google Meet, Zoom และ Cisco Webex เป็นต้น (สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, 2564)

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศาลยุติธรรมได้นำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออนไลน์ (online mediation) มาใช้ผ่านระบบการประชุมผ่านจอภาพ (vdo conference) และได้นำวิธีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออนไลน์ดังกล่าว นับเป็นทางเลือกในการยุติข้อพิพาทอย่างสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยคู่ความไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังศาลยุติธรรม (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2563)

กระบวนการพิพาทและการบังคับคดี ในการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้นำวิธีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยให้ถือว่าเป็นการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งที่มีผลเช่นเดียวกับกรณีการจัดทำเป็นหนังสือและมีการลงลายมือชื่อของผู้พิพากษา และเมื่อเข้าสู่ขั้นบังคับคดี สามารถสร้างหมายบังคับคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อีกด้วย

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าศาลยุติธรรมได้ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีตั้งแต่การฟ้องคดี การพิจารณาคดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การพิพาทคดี จนถึงการบังคับคดี และในปี พ.ศ. 2565 ศาลยุติธรรมได้เปิดทำการแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง ซึ่งเป็นระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบขึ้น (ศาลแพ่ง, 2565) โดยการเข้าสู่ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์นั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 34/1 มาตรา 51 วรรคสอง และมาตรา 68 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ได้ให้อำนาจประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในการออกข้อกำหนดรองรับการนำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือกระทำให้ในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาของศาล (สำนักส่งเสริมงานตุลาการ, 2565) โดยที่การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าว ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 98 ก เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2558

นอกจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว ยังมีแนวคิดในการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) มาใช้อีกด้วย โดยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และยังไม่มีกรอบกฎหมายสำหรับกำกับดูแลการใช้ AI ที่ชัดเจน อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการยอมรับพยานหลักฐานที่ประมวลผลจาก AI เช่น การจดจำใบหน้าเพื่อใช้ในการยืนยันตัวตน เป็นต้น รวมทั้งข้อจำกัดด้านความรับผิดชอบทางกฎหมายในกรณีที่ผลการวิเคราะห์เกิดความผิดพลาด ตลอดจนการขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญ

ในการพัฒนาและบำรุงรักษาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ทางกฎหมายและเทคโนโลยีควบคู่กันด้วย (พรทิพย์ เตชะสมบุญกรกิจ และภุริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา, 2568, หน้า 30)

ประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี คือ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรม ด้วยการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการทางศาลของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือประชาชนที่มีอุปสรรคในการเดินทางไปศาล และยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2567, หน้า 41) อีกทั้งช่วยลดปัญหาการดูแลและจัดเก็บเอกสารสำนวนความกระดาษที่มีเป็นจำนวนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อความแออัดของพื้นที่ในศาล นอกจากลดปัญหาในการจัดเก็บเอกสารในรูปแบบของกระดาษแล้ว การจัดเก็บเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ยังทำให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว และยังสามารถตรวจสอบการปลอมแปลงเอกสารได้อีกด้วย (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2559, หน้า 46) อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีมีข้อจำกัดหลายประการ ประเด็นสำคัญ คือ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล กล่าวคือประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพได้ โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง อีกทั้งยังมีประชาชนบางส่วน เช่น ผู้ที่มีรายได้น้อยที่ขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ไม่มีคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น โดยจากผลการสำรวจประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป ประมาณ 66.3 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 พบว่ามีคนที่ไม่ใช้อินเทอร์เน็ต จำนวน 5.1 ล้านคน และมีคนที่ไม่สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ จำนวน 1.52 ล้านคน ไม่มีโทรศัพท์มือถือ จำนวน 6.69 ล้านคน ไม่มีคอมพิวเตอร์ จำนวน 13.26 ล้านคน (กองสถิติเศรษฐกิจ, 2568, หน้า จ-ก) และยังมีข้อจำกัดด้านการไม่มีความรู้ในการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้ ตัวอย่างเช่น แม้ว่าคุณสมบัติจะมีสมาร์ทโฟนแต่ใช้งานไม่เป็น ไม่สามารถใช้งานได้ด้วยตนเอง เป็นต้น รวมถึงยังมีข้อจำกัดด้านความเสี่ยงในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ซึ่งอาจเกิดการกระทำที่ประสงค์ให้เกิดความเสียหาย เช่น การบุกรุกระบบเครือข่าย การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต การเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จ เป็นต้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น ศาลยุติธรรมยังคงให้บริการในรูปแบบปกติเพื่อรองรับให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม

ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาเรื่องการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมไทยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นจึงได้ศึกษาเปรียบเทียบกับศาลของประเทศสิงคโปร์และจีน โดยที่ระบบศาลของประเทศไทยประกอบด้วยศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลทหาร ซึ่งบทความนี้ได้มุ่งเน้นเฉพาะศาลยุติธรรมไทยเท่านั้น ส่วนระบบศาลของประเทศสิงคโปร์และประเทศจีน ไม่ได้แบ่งอำนาจการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยศาลของทั้งสองประเทศดังกล่าวมีอำนาจพิจารณาคดีทุกประเภททั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง และคดีอื่น ๆ ในบทความนี้จึงขอใช้คำว่าศาลสิงคโปร์และศาลจีน

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการระบบงานศาลตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการพิจารณา โดยได้พัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญ 4 ระบบได้แก่ 1) ระบบบริการรับฟ้องอิเล็กทรอนิกส์ (electronic filing service) 2) ระบบบริการคัดถ่ายสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ (electronic extracts

service) 3) ระบบบริการอำนวยความสะดวกด้านเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (electronic service of document facility) และ 4) ระบบบริการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (electronic Information service) (Lim, 2004) นอกจากนี้ ในขั้นตอนการพิจารณาคดี ศาลสูงได้นำระบบอิเล็กทรอนิกส์เสียงริง (electronic hearings) ที่มีการออกแบบระบบภาพและเสียงที่มีประสิทธิภาพสูงสุดมาใช้ และในห้องพิจารณาคดีทุกห้องของศาลสิงคโปร์ได้ติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับแสดงหลักฐาน มีระบบภาพและเสียงที่ทันสมัย และมีระบบการบันทึกภาพและเสียงระหว่างให้การ อีกทั้งยังมีการถ่ายทอดสดการพิจารณาคดีและการประชุมกับผู้เกี่ยวข้องผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งในกรณีที่มีผู้ต้องการรับชมการพิจารณาคดีย้อนหลัง สามารถกระทำได้โดยมีการบันทึกภาพผ่านระบบวิดีโอออนดีมานด์ (vdeo-on-demand) อีกด้วย (Lim, 2004) สำหรับการนำ AI มาใช้ในกระบวนการทางศาล พบว่าได้นำ AI มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน เช่น การสรุปคดีและการวิจัยทางกฎหมาย การคัดกรองข้อมูลสำคัญ และจัดกลุ่มข้อมูลจากเอกสารที่มีจำนวนมาก การแปลเอกสารทางการศาลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาจีน มาเลเซีย และทิมีฟ เพื่อลดอุปสรรคทางภาษาของประชาชน โดยไม่ได้ใช้ AI ตัดสินคดีแทนผู้พิพากษาที่เป็นมนุษย์ และในการดำเนินงานของ AI นั้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษา (Remolina, 2025, pp. 8-16)

ประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในศาลสิงคโปร์ คือช่วยยกระดับประสิทธิภาพและประหยัดเวลา โดยช่วยลดการใช้กระดาษ ลดเวลาดำเนินการ และช่วยร่นระยะเวลาการพิจารณาคดี (SG Courts, 2022, pp. 25-26) อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่มีทุนายความ ในการเตรียมเอกสารและให้คำแนะนำขั้นตอนศาลในคดีมโนสาเร่ (Remolina, 2025, pp. 14-15) อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ยังคงมีปัญหาลดอุปสรรค กล่าวคือในด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ มีความเสี่ยงต่อการรั่วไหลของข้อมูลที่เป็นความลับและข้อมูลส่วนบุคคล และปัญหาในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล แม้ว่าสิงคโปร์จะเป็นประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลครอบคลุมทั่วทั้งประเทศและมีอัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชากรในระดับที่สูงมากถึงร้อยละ 99 ในปี พ.ศ. 2568 (สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, 2569, หน้า 5) แต่ยังคงมีอุปสรรคสำหรับผู้ที่ยังขาดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และผู้ที่ยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีซึ่งไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ (Binley, 2026) เช่นเดียวกับประเทศไทย โดยในการลดความเหลื่อมล้ำดังกล่าว รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดโครงการ Digital for Life เพื่อเสริมสร้างความรู้ในเรื่องประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน และส่งเสริมพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัยในโลกไซเบอร์ อีกทั้งยังมีโครงการ Digital Access สนับสนุนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้ที่มีรายได้น้อย และโครงการ SG Digital Community Hub ศูนย์ให้ความช่วยเหลือด้านทักษะดิจิทัลซึ่งตั้งอยู่ตามศูนย์บริการชุมชนและห้องสมุดประชาชน (IMDA, 2026) นอกจากนี้ ศาลสิงคโปร์ยังคงเปิดให้มีการเข้าร่วมการพิจารณาที่ศาลหรือแบบผสมผสาน (hybrid hearing) เพื่อรองรับคู่ความที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยี

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลจีน

ในปัจจุบันศาลจีนได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบทั้งกระบวนการ โดยพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อรองรับการใช้งานแบบออนไลน์เพื่อให้ผู้พิพากษา

สามารถบริหารจัดการคดี และสื่อสารกับคู่ความหรือทนายความได้ทันที (real time) รวมถึงสื่อสารระหว่างศาลสูงและศาลชั้นต้นได้อย่างสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งประชาชนสามารถรับการถ่ายทอดสดการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลผ่านแพลตฟอร์มทางการศาล (china trials online) และสามารถรับชมผ่านเว็บไซต์ได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังได้พัฒนาเว็บไซต์ข้อมูลกระบวนการพิจารณาในศาล (china judicial process information online) สำหรับบริการคู่ความและทนายความในการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล อีกทั้งเว็บไซต์ข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับคดี (china enforcement information online) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการบังคับคดี และรายชื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ผิดนัดชำระหนี้ นอกจากนี้การเข้าถึงแพลตฟอร์มของศาลผ่านคอมพิวเตอร์แล้ว ยังสามารถเข้าถึงผ่านแอปพลิเคชัน WeChat ที่ติดตั้งบนโทรศัพท์มือถือได้อีกด้วย ซึ่งช่วยให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงกระบวนการทางการศาลได้อย่างสะดวกรวดเร็วเช่นเดียวกับการทำกิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน (Du & Yu, 2018)

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งศาลอินเทอร์เน็ต (specialized Internet courts) ขึ้น โดยศาลอินเทอร์เน็ตแห่งแรกจัดตั้งขึ้นที่เมืองหางโจว (hangzhou internet court) ในปี พ.ศ. 2560 เพื่อพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต ซึ่งเกิดจากข้อพิพาทเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิในทรัพย์สิน รวมถึงความรับผิดชอบต่อคุณภาพของสินค้าและบริการจากร้านค้าออนไลน์ ศาลอินเทอร์เน็ตดังกล่าวเป็นศาลที่ดำเนินกระบวนการทั้งหมดทางออนไลน์ ตั้งแต่การลงทะเบียน การแจ้งเอกสาร การรวบรวมและนำเสนอหลักฐาน การพิจารณาคดี การออกคำพิพากษา การบังคับคดี การอุทธรณ์ และกระบวนการอื่น ๆ และต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้จัดตั้งศาลอินเทอร์เน็ตขึ้นอีก 2 แห่ง ที่เมืองปักกิ่ง (beijing internet court) และเมืองกวางโจว (guangzhou internet court) (The Supreme People's Court of the People's Republic of China, 2018) สำหรับการนำ AI มาใช้ ศาลจีนได้นำ AI มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือด้านตุลาการของประเทศ เช่น การรวบรวมพยานหลักฐาน การวิเคราะห์คดี การอ่านเอกสารทางกฎหมาย สรุปข้อโต้แย้ง ประเมินหลักฐาน และเสนอแนวทางการตัดสิน ซึ่งช่วยให้ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาคดีได้ภายในเวลาเพียง 30 นาที ทั้งนี้ การนำ AI มาใช้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดของผู้พิพากษา และไม่ได้ใช้ AI ตัดสินคดีแทนผู้พิพากษา (นัฐกานต์ ขำยัง, 2568, หน้า 3) เช่นเดียวกับศาลสิงคโปร์

ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศาลจีนพบว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดีได้ โดยช่วยลดระยะเวลาในการพิจารณาคดี ประหยัดเวลาสำหรับทั้งฝ่ายคู่ความ ผู้พิพากษา และเจ้าหน้าที่ศาล จากข้อมูลสถิติในการพิจารณาคดีของศาลอินเทอร์เน็ตพบว่าสามารถลดระยะเวลาในการจัดการคดีลงได้ร้อยละ 50 เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการพิจารณาคดีแบบปกติ โดยใช้เวลาเฉลี่ยในการพิจารณาคดีออนไลน์เพียง 45 นาที และใช้เวลา 38 วันในการสรุปปิดคดี คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมรับการตัดสินโดยไม่มี การอุทธรณ์มากถึงร้อยละ 98 (Yan, 2019) นอกจากนี้ ยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของประชาชน โดยประชาชนสามารถเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีได้ทางออนไลน์โดยไม่ต้องเดินทางมาศาล อีกทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดการเอกสาร โดยที่คู่ความไม่ต้องพิมพ์เอกสารในรูปแบบกระดาษเพื่อนำมายื่นให้แก่ศาล และศาลไม่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารดังกล่าว (Wang, 2021, p. 45) อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบศาลมีประเด็นปัญหาอุปสรรคในด้านความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ เช่น ด้านความพร้อมในการเข้าถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

ในกระบวนการพิจารณาคดีสามารถทำได้เฉพาะกลุ่มประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือและมีการใช้งานอีเมล นอกจากนี้ ยังต้องมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความเสถียรเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการหลุดจากการเชื่อมต่อ สัญญาณระหว่างการพิจารณาคดี (Wang, 2021, p. 45) ด้านความเหมาะสมในสถานที่ที่คู่ความเข้าร่วมพิจารณาคดีทางออนไลน์ โดยคู่ความอาจอยู่ในสถานที่สาธารณะที่ไม่เหมาะสม เช่น มีเสียงดังรบกวนการพิจารณาคดี เป็นต้น ด้านการสูญเสียความรู้ถึงความศักดิ์สิทธิ์และความน่าเกรงขามของศาลแบบดั้งเดิม เช่น คู่ความอาจแต่งกายลำลองที่ไม่เหมาะสมเข้าร่วมพิจารณาคดีทางออนไลน์ (Du & Yu, 2019) รวมถึงความมั่นคงปลอดภัยของการเก็บรักษาข้อมูล (data privacy) เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนมากอาจเกิดปัญหาในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลที่มีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูลได้ (Fabara, 2023, pp. 6811-6818) สำหรับการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลของประเทศจีนซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่ และพื้นที่ในชนบทที่ห่างไกลยังไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต รัฐบาลจึงได้มีโครงการ Universal Service เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลให้ครอบคลุมไปยังพื้นที่ชนบท (CAICT, 2023, p. 2) และเพื่อรองรับผู้ที่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยี คู่ความสามารถดำเนินคดีที่ศาลในรูปแบบปกติได้ เช่นเดียวกับศาลยุติธรรมไทยและสิงคโปร์

บทสรุป

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ รวมถึงประโยชน์และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ของศาลยุติธรรมไทย สิงคโปร์ และจีน นำไปสู่การหาแนวทางการเข้าถึงกระบวนการทางศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ อันจะเป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม สามารถสรุปประเด็นในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี

ศาล	ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี
ไทย	ดำเนินการพิจารณาคดีออนไลน์ ตั้งแต่ยื่นฟ้องตั้งต้นคดีผ่าน ระบบ e-filing ส่งเอกสารผ่านระบบ e-notice สืบพยานและไกล่เกลี่ย ผ่านระบบ VDO Conference ลงนามในคำพิพากษาและ สัญญาประนีประนอมยอมความ ด้วย e-Signature และมีบริการศาลอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง
สิงคโปร์	ดำเนินการพิจารณาคดีออนไลน์ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เช่น ยื่นฟ้องผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (electronic filing service) คัดถ่ายสำเนาเอกสารผ่านระบบ electronic extracts service ให้บริการเอกสารและข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ผ่าน electronic service of document facility และ electronic Information service รวมทั้งมีระบบการถ่ายทอดสดการพิจารณา คดีและให้บริการรับชมย้อนหลัง
จีน	ดำเนินการพิจารณาคดีออนไลน์เต็มรูปแบบตั้งแต่การฟ้องคดีจนจบกระบวนการ ผ่าน แพลตฟอร์มอเนกประสงค์ และแอปพลิเคชัน WeChat มีการถ่ายทอดการพิจารณาคดีทั้งทาง แพลตฟอร์มและเว็บไซต์ และมีการจัดตั้งศาลอินเทอร์เน็ต

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสอบสวนพินิจคดี จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ประเทศได้มีการพัฒนาแพลตฟอร์มในการให้บริการประชาชนที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศจีนได้นำแอปพลิเคชัน WeChat ที่ประชาชนมีความคุ้นเคยจากการใช้งานในชีวิตประจำวันอยู่แล้วมาใช้สนับสนุนการเข้าถึงแพลตฟอร์มทางการศาล ซึ่งสามารถทำได้เนื่องจากการมีระบบนิเวศทางกฎหมายแบบปิดที่รัฐสามารถควบคุมได้ ต่างจากประเทศไทยในกรณีที่หากนำแอปพลิเคชันที่พัฒนาโดยบริษัทเอกชนมาใช้ในการสอบสวนการทางศาลอาจเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดความเสี่ยงในด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และในเรื่องการจัดตั้งศาลอินเทอร์เน็ตนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการจัดตั้งแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่งแล้วซึ่งมีเขตอำนาจในการพิพากษาคดีผู้บริโภค หากมีการขยายเขตอำนาจการพิจารณาไปยังคดีแพ่งประเภทอื่น ๆ ด้วย จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนได้มากขึ้น ซึ่งใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร และอื่น ๆ น้อยกว่าการจัดตั้งศาลอินเทอร์เน็ต

การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสอบสวนการพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมไทย สิงคโปร์ และจีน ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสอบสวนการพิพากษาคดี

ศาล	การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสอบสวนการพิพากษาคดี
ไทย	การนำ AI มาใช้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยมีอุปสรรคด้านการขาดกรอบกฎหมายรองรับการใช้ AI และมีข้อจำกัดในการยอมรับพยานหลักฐานจาก AI ความรับผิดชอบทางกฎหมายเมื่อเกิดข้อผิดพลาด รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทั้งในด้านกฎหมายและเทคโนโลยีควบคู่กัน
สิงคโปร์	การนำ AI มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานภายใต้การดูแลของผู้พิพากษา เช่น สรุปคดี คัดกรองข้อมูล และแปลเอกสารในคดี โดยไม่ได้ใช้ตัดสินคดีแทนมนุษย์
จีน	การนำ AI มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานภายใต้การดูแลของผู้พิพากษา เช่น การรวบรวมพยานหลักฐาน สรุปข้อโต้แย้ง ประเมินหลักฐาน และเสนอแนวทางการตัดสิน โดยไม่ได้ใช้ตัดสินคดีแทนมนุษย์

การนำ AI มาใช้ในการสอบสวนการพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมไทย สิงคโปร์และจีน จะพบว่าศาลสิงคโปร์และจีนได้นำ AI มาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำงานภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษา โดยไม่ได้นำมาใช้ตัดสินคดีแทนผู้พิพากษา ขณะที่ประเทศไทยอยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาโดยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะมารองรับ ทั้งนี้ ได้มีการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ของประเทศแล้ว หากมีการออกกฎหมายลำดับรองมารองรับการนำ AI มาใช้จะทำให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์ในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 34/1 ได้ให้อำนาจประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการฟ้องคดี การสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐาน การวินิจฉัยคดี ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิพากษาใด ๆ ได้ตามความจำเป็น ดังนั้น การออกกฎหมายลำดับรองดังกล่าวจึงอาจอยู่ในรูปแบบของข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำ AI มาใช้อำนวยความสะดวกในการทำงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยต้องไม่ขัด

หรือแย้งกับวิธีพิจารณา ซึ่งจะเป็นแนวทางรองรับให้ผู้ใช้เกิดความมั่นใจและสามารถนำ AI มาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ปัญหาอุปสรรคในการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทย สิงคโปร์และจีน ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบวนการพิจารณาคดี

ศาล	ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบวนการพิจารณาคดี
ไทย	ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ได้แก่ การที่ไม่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต การขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี และความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์
สิงคโปร์	ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี โดยที่ถึงแม้ว่าประชากรจะเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้มากถึงร้อยละ 99 แต่ยังคงมีช่องว่างทางดิจิทัลสำหรับผู้ขาดความรู้ทางเทคโนโลยี และความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์
จีน	ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การที่ไม่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต การขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบวนการทางศาลเกิดปัญหาอุปสรรคที่คล้ายคลึงกันในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล โดยศาลยุติธรรมไทยและจีนมีปัญหาเช่นเดียวกัน คือการที่ไม่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต การขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และการขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์มีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลครอบคลุมทั้งประเทศ จึงไม่มีปัญหาในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม ศาลยุติธรรมไทยอาจนำแนวทางการให้บริการศูนย์ให้ความช่วยเหลือด้านดิจิทัลของประเทศสิงคโปร์มาปรับใช้โดยบูรณาการร่วมกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนของไทย เพื่อจัดตั้งเป็นจุดบริการศาลออนไลน์สาธารณะ โดยมีบริการอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ต และมีบริการให้ความรู้และคำแนะนำในการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกประเด็นหนึ่งคือความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ แม้ว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการทางศาลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่การใช้นวัตกรรมดังกล่าวทำให้เกิดความเสี่ยงในการถูกบุกรุกหรือก่อวินาศกรรมระบบคอมพิวเตอร์ หรือการสร้างความเสี่ยงต่อข้อมูลส่วนบุคคล ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทยมากกว่าการพิจารณาคดีด้วยเอกสารกระดาษในระบบปกติ ดังนั้น จึงต้องมีการป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น โดยทั้ง 3 ประเทศมีแนวทางคล้ายคลึงกัน คือ การกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ เช่น การกำหนดสิทธิในการเข้าถึงเครือข่ายข้อมูลและระบบปฏิบัติการ การสำรองข้อมูลในระบบสารสนเทศ โดยเฉพาะประเด็นสำคัญคือการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ผู้ใช้งาน ทั้งบุคลากรของศาลและประชาชนผู้มีอรรถคดีที่เกี่ยวข้อง

รายการอ้างอิง

- กองสถิติเศรษฐกิจ. (2568). *การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2568 (ไตรมาส 4)*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- นัฐกานต์ ขำยัง. (2568). *บทบาทและความรับผิดชอบของ AI ในกระบวนการยุติธรรม กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาชนจีน*. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (ประเทศไทย).
- พรทิพย์ เตชะสมบุญนาถิก และภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2568). กระบวนการยุติธรรมในยุคดิจิทัล. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม*, 1(3), หน้า 25-34.
- พันธุ์ทิพย์ นวนนุช และพวงผกา มุ่งดี. (2567). มาตรการทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมในการเข้าถึงความยุติธรรมตามเป้าหมายที่ 16 การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 10(1), หน้า 134-143.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2559). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การศึกษาระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ของศาลในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ของศาลยุติธรรม*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ศาลแพ่ง. (25 มกราคม 2565). *ประกาศศาลแพ่ง เรื่อง เปิดทำการแผนกคดีซื้อขายออนไลน์ในศาลแพ่ง*. สรรเสริญ เดชสีหอนานนท์. (2568). *รายงานวิจัย เรื่อง ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศาลอินเทอร์เน็ตเพื่อระบับข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในระบบคอมพิวเตอร์ และการเปลี่ยนผ่านไปสู่การบริหารสารบบคดีอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบในคดีส่วนแพ่ง*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. (20 กรกฎาคม 2564). *หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์*.
- สำนักข่าวกรองแห่งชาติ. (2569). *ข้อมูลพื้นฐานของต่างประเทศ 2568*. สำนักข่าวกรองแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *CS101 ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์เบื้องต้น*. ETDA. <https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/Cybersecurity-101.aspx>
- สำนักประธานศาลฎีกา. (3 ตุลาคม 2568). *นโยบายประธานศาลฎีกา นายอดิศักดิ์ ตันติวงค์ พ.ศ. 2568-2569*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. (11 กุมภาพันธ์ 2563). *แนวปฏิบัติสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออนไลน์*.
- สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. (2565). *รวมกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2567). *การพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นิติธรรม.
- Binley, K. (2026). *Analysing Singapore's Approach to Digitising Courts Data. Courts Data Solutions*. <https://courtsdatasolutions.com/analysing-singapores-approach-to-digitising-courts-data/>

- CAICT. (2023). *Digital Inclusion: The Practice of Universal Service Project in China*. China Academy of Information and Communications Technology.
- Du, G & Yu, M. (2018). *You Can View Almost All the Chinese Court Judgments Online for Free*. China Justice Observer. <https://www.chinajusticeobserver.com/a/you-can-view-almost-all-the-chinese-court-judgments-online-for-free>
- Du, G & Yu, M. (2019). *How to Litigate Before the Internet Courts in China: Inside China's Internet Courts Series-02*. China Justice Observer. <https://www.chinajusticeobserver.com/a/how-to-litigate-before-the-internet-courts-in-china>
- Fabara, C. (2023). Which are the Legal Issues Surrounding Data Privacy in Internet Courts?. *Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology*, 44(6), pp. 6811-6818.
- IMDA. (2026). *Digital for Life*. <https://www.imda.gov.sg/about-imda/who-we-are/digital-for-life>
- Lim, S.S. (2004). *Electronic Filing System (EFS)-User's Perspective*. OTP Law Corporation. <https://otp.sg/electronic-filing-system-efs-a-users-perspective/>
- Remolina, N. (2025). *AI in the judiciary: The Singapore case* (SSRN Scholarly Paper No. 5367843). Social Science Research Network.
- SG Courts. (2022). *Annual Report 2022: A Trusted Judiciary: Ready for tomorrow*. SG Courts.
- The Supreme People's Court of the People's Republic of China. (2018). 'China's third internet court opens in Guangzhou'. https://english.court.gov.cn/2018-09/28/c_768706.htm?utm_source=chatgpt.com
- Wang, H. Z. (2021). *China's E-Justice Revolution* (SSRN Scholarly Paper No. 36929963). Social Science Research Network.
- Yan. (2019). 'China's online courts reduce case handling time by half: white paper'. Xinhuanet. http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/05/c_138605947.htm?fbclid=%20China%E2%80%99s%20online%20courts%20reduce%20case%20handling%20time%20by%20half:%20white%20paper